

СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

УДК 343.829

Ігор Володимирович БОДНАР,
кандидат юридичних наук
(Академія Державної пенітенціарної
служби)

Дмитро Юрійович КОНДРАТОВ,
кандидат юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет
внутрішніх справ)

Андрій Іванович КИРІЄНКО,
(Академія Державної пенітенціарної служби)

ВИДИ ДОЗВОЛЕНИХ І ЗАБОРОНЕНИХ ПРЕДМЕТІВ, ВИРОБІВ ТА РЕЧОВИН ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСУДЖЕНИМИ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розбудови національної пенітенціарної системи актуальним постає питання забезпечення безпеки персоналу установ виконання покарань та засуджених, зменшення на них тиску кримінальної субкультури та засуджених з негативною спрямованістю. Сьогодні серед науковців та практиків панує думка стосовно того, що даний напрям діяльності складається з таких основних компонент як фізична, динамічна та процедурна безпека.

Фізична безпека включає в себе: стримуючі засоби (фізичні бар'єри, природний нагляд, охоронне освітлення); технічні засоби охорони та нагляду (сигналізація та датчики, відеоспостереження); контроль доступу (механічні та електронні системи доступу) системи ідентифікації та пропускний режим.

Процедурна безпека, яка включає в себе: проведення обшуків та оглядів засуджених, території житлової та виробничої зон, транспортних засобів; огляд осіб, які проходять на територію, що охороняється;

проведення перевірок наявності засуджених; локалізація та супровід засуджених; процедура прийому до установи та звільнення з установи.

У свою чергу, динамічна безпека в установах виконання покарань – це спосіб організації процесу виконання кримінального покарання у виді позбавлення волі, який базується на розвитку позитивних відносин із засудженими, їх зайнятості, встановленні довірливих відносин та ефективної комунікації з ними, що призводить до обізнаності персоналу з процесами, які відбуваються у місці тримання засуджених. Концепція динамічної безпеки – це позитивні відносини, зв'язки та взаємодія між персоналом і засудженими, професіоналізм у зборі відповідної інформації, розуміння та поліпшення соціального клімату у виправній установі, твердість та чесність, сприйняття особистої ситуації засудженого, спілкування, позитивні відносини та обмін інформацією¹.

Всі три зазначені складові безпеки передбачають формування певних умов тримання засуджених із встановленням різного роду обмежувальних норм не тільки щодо пересування, а й користування певними предметами або вживання визначених напоїв та речовин, використання яких, як показує практика роботи виправних колоній, негативно впливає на дотримання режиму виконання та відбування покарань. Отже, особливу увагу необхідно приділяти й вилученню у засуджених заборонених предметів, виробів та речовин, як запоруки нормальної діяльності із запобігання пенітенціарному рецидиву, а також зменшення рівня постпенітенціарної злочинності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що проблема наукової розробки елементів забезпечення режиму виконання та відбування покарань у виправних колоніях була предметом дослідження багатьох вітчизняних вчених, зокрема К. А. Автухова, О. М. Бандурки, Є. Ю. Бараша, І. Г. Богатирьова, І. В. Боднара, В. В. Василевича, А. О. Галая, Т. А. Денисової, О. М. Джужи, О. Г. Колба, І. О. Колба, І. М. Копотуна, О. І. Кіслова, В. Г. Павлова, Р. М. Підвисоцького, М. С. Пузирьова, А. Г. Перегудова, А. В. Савченка, А. Х. Степанюка, А. А. Ткаченка, М. І. Хавронюка, О. С. Яворської, Д. В. Ягунова, І. С. Яковець та багатьох інших. Натомість, як показує практика роботи персоналу установ виконання покарань, на сучасному етапі реформування пенітенціарної системи даний напрям дослідження залишається вельми актуальним і в умовах сьогодення.

Метою статті виступає розгляд видів дозволених і заборонених предметів, виробів та речовин для використання засудженими в установах виконання покарань.

¹ Боднар І. В. Забезпечення безпеки в установах виконання покарань. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2021. № 1 (12). С. 93-94.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи види заборонених для використання засудженими предметів, виробів та речовин, слід зазначити, що вони різняться в залежності від виду установ виконання покарань. У даній статті ми зупинимось, перш за все, на тій категорії засуджених, які знаходяться в межах зон виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, середнього та максимального рівня безпеки (дільницях карантину, діагностики та розподілу, ресоціалізації та посиленого контролю, дільниці соціальної реабілітації).

Починаючи розгляд заборонених предметів, виробів та речовин необхідно зауважити на тому, що кримінально-виконавче законодавство спочатку вказує на ті, які може зберігати засуджений. Так, відповідно до пункту 2 розділу II Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, засуджені мають право, зокрема: ...одержувати і відправляти посылки, бандеролі, грошові перекази, одержувати передачі у порядку, встановленому пунктами 1-3 розділу XII, пунктом 2 розділу XIII цих Правил..., ...придбавати, користуватися і зберігати предмети першої потреби, періодичні видання, літературу, продукти харчування..., а також придбавати для загального користування за власний рахунок або рахунок родичів телевізори (без можливості виходу в мережу Інтернет), цифрові ефірні тюнери T2, DVD-програвачі, холодильники, побутові електровентилятори з розрахунку: телевізор, цифровий ефірний тюнер T2 та DVD-програвач – по одному на відділення соціально-психологічної служби або жилу секцію (камеру у приміщеннях камерного типу (ПКТ) виправних колоній (секторів) максимального рівня безпеки); холодильник – не менше двох на відділення соціально-психологічної служби (у ПКТ виправних колоній (секторів) максимального рівня безпеки холодильник встановлюється у приміщеннях для зберігання продуктів харчування), побутовий електровентилятор – по одному на камеру у ПКТ виправних колоній (секторів) максимального рівня безпеки. Крім того, засуджені, які відбувають покарання у виправних центрах, виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання та дільницях соціальної реабілітації виправних колоній, мають право мати при собі портативні персональні комп'ютери та аксесуари до них¹.

Також зазначимо, що окремо, у Додатку 5 до Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, визначено вичерпний перелік продуктів харчування, виробів і речовин, які засуджені можуть отримувати в посылках (передачах), купувати в крамницях установ виконання покарань та зберігати при собі. Слід вказати на те, що кримінально-виконавче

¹ Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text> (дата звернення: 21.02.2022).

законодавство не тільки визначає перелік дозволених у використанні предметів, а й встановлює їх кількість.

Проте, поряд із дозволеними, у Додатку 3 до Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань окремо визначається й перелік предметів, виробів і речовин, зберігання і використання яких засудженими заборонено.

Не вдаючись до ретельного аналізу вказаного переліку, зазначимо, що в науковій літературі зустрічається безліч точок зору стосовно класифікації предметів, виробів і речовин, зберігання і використання яких засудженими заборонено, основні з них зводяться до того, що такі предмети поділяють на три основні групи: 1) знаряддя вчинення злочинів (до таких можна віднести всі ті предмети, за допомогою яких засуджені безпосередньо вчиняють злочини); 2) засоби вчинення злочинів, тобто предмети, що стимулюють або полегшують вчинення злочинів; 3) предмети, які не можна використовувати у якості знарядь або засобів вчинення злочину¹.

Ми, у свою чергу, пропонуємо більш розгорнуту класифікацію предметів, виробів та речовин, зберігання і використання яких заборонено засудженим в установах виконання покарань.

Перш за все, це предмети, які засуджені можуть безпосередньо використовувати для вчинення нападу на інших засуджених, представників адміністрації та інших осіб, які перебувають на території установ виконання покарань. До цієї категорії відносяться предмети, вироби та речовини, вилучені з цивільного обігу; будь-яка зброя, а також спеціальні засоби та засоби активної оборони, оптичні прилади; ножі, бритви (крім електричних, механічних та безпечних з касетною голівкою) та інші гострорізальні і колючі предмети; сокири, молотки та інші інструменти; будь-яке спортивне знаряддя, у тому числі для заняття бойовими мистецтвами (боксерські рукавички та груші, рукавички для заняття рукопашним боєм, маківари тощо).

До окремої групи пропонуємо віднести речовини збуджуючої дії, а саме будь-які напої із вмістом алкоголю та енергетичної дії, пиво, дріжджі, одеколон та інші вироби на спиртовій основі; наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори, медичні вироби (за винятком лікарських засобів або їх аналогів, протезів, інвалідних візків або інших пристосувань, необхідних для підтримання життєдіяльності організму (за умови дозволу лікаря), стерильних шприців, голок та контрацептивів у герметичній упаковці (не більше 5 одиниць кожного найменування)).

¹ Перминов А. В. Факторы, способствующие поступлению в исправительные учреждения запрещенных предметов, их негативное влияние на состояние правопорядка. Уголовно-исполнительная система: право, экономика, управление. Москва: Юрист, 2008. № 3. С. 43.

Рис. 1. Вилучені предмети, які засуджені могли безпосередньо використати для вчинення нападу на інших засуджених, представників адміністрації та інших осіб, які перебували на території установ виконання покарань¹.

Друга група – це предмети та засоби за допомогою яких, засуджені можуть встановлювати та підтримувати заборонені (злочинні) зв'язки, а також підтримувати елементи кримінальної субкультури. До цієї групи пропонуємо відносити гроші та цінності; будь-які вироби з дорогоцінних металів; гральні карти.

Рис. 2. Вилучені предмети за допомогою яких, засуджені встановлювали та підтримували заборонені зв'язки, а також підтримували елементи кримінальної субкультури².

¹ В ув'язнених у Маневицькій колонії вилучили заборонені предмети (фото) // Конкурент. Інформаційне агентство. URL: <https://konkurent.ua/publication/70835/v-uvyaznenih-u-manevitskiy-kolonii-viluchili-zaboroneni-predmeti-foto/> (дата звернення: 21.02.2022).

² Тюремники показали ноги зі шкарпетками та грошима // Прочерк. Про це говорять Черкаси. URL: <https://procherk.info/news/fotofakt/30395-tjuremniki-pokazali-nogi-zi-shkarpetkami-ta-groshima> (дата звернення: 21.02.2022).

Рис. 3. Вилучені заборонені предмети (сухі дріжджі та гральні карти), які були заховані всередині жиру та варення¹.

Принагідно зауважимо, що групи засуджених з негативною спрямованістю дуже часто залучають інших засуджених в коло наркозалежних з метою утримання їх на так званому «борговому ланцюжку».

Крім того, проведені нами дослідження дають підстави стверджувати, що засуджені, під час вчинення злочинів, особливо насильницького характеру, досить часто знаходяться під впливом наркотичних засобів, психотропних речовини або їх аналогів.

До наступної групи нами були віднесені засоби, та предмети, які можуть бути використані для вчинення втечі, а саме: пересувні засоби; фотоапарати, фотоматеріали, хімікати; будь-які документи (крім копій вироків і ухвал судів, квитанцій на зберігання грошей, речей та цінностей, а також кореспонденції від органів та осіб, зазначених у пункті 1 розділу XIII Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань); топографічні карти, компаси; військовий та інший формений одяг, обладнання до нього, а також верхній одяг, головні убори та взуття (за винятком тапочок) невстановлених законодавством зразків.

¹ У Хмельницькому СІЗО вилучили заборонені предмети // Ye.ua. URL: https://ye.ua/syspilstvo/45221_U_Hmelnickomu_SiZO_viluchili_zaboroneni_predmeti.html (дата звернення: 21.02.2022).

Рис. 4. Вилучені з посилки поліетиленові пакети із невідомою рослинною речовиною зеленого кольору в подрібненому стані¹.

Рис. 5. Вилучені саморобні бити, молотки, ножі, столярні інструменти, викрутки, мотузки².

¹ До СІЗО намагались передати чотири пакети з речовинами, схожими на наркотики // Ye.ua. URL: https://ye.ua/syspilstvo/52936_Do_SiZO_namagalis_peredati_chotiri_paketi_z_rechovinami_shozhimi_na_narkotiki.html (дата звернення: 21.02.2022).

² У камері екс-"торнадівців" у Лук'янівському СІЗО провели обшуки // Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/08/14/7189244/> (дата звернення: 21.02.2022).

Ще до однієї з груп відносяться засоби та предмети, які можуть використовувати засуджені для встановлення неконтрольованих зв'язків з особами, які знаходяться поза межами місць позбавлення волі, вчинення інших злочинних дій (різного роду махінацій, вимагань, шахрайств тощо): радіоелектронні засоби, призначені для передавання чи приймання радіосигналів (радіостанції, мобільні телефони та зарядні пристрої до них, SIM-картки, скретч-картки поповнення рахунку мобільного зв'язку, пейджери тощо), друкарські машинки, розмножувальні прилади (засудженим, які тримаються у виправних центрах, дозволяється зберігати та користуватися мобільними телефонами у порядку, встановленому пунктом 2 розділу XIV Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань); комп'ютерна техніка (за винятком комп'ютерної техніки, встановленої у комп'ютерних класах.

Рис. 6. Вилучені заборонені засоби та предмети, які використовувалися засудженими для встановлення неконтрольованих зв'язків з особами, які знаходяться поза межами місць позбавлення волі, вчинення інших злочинних дій¹.

І остання група заборонених предметів, до якої ми відносимо музичні інструменти; будь-яку теле-, радіо-, аудіо- та відеоапаратуру, аудіо-, відеокасети, CD- та DVD-диски (за винятком: гучномовець – один на жилу секцію (камеру), телевізор (без можливості виходу в мережу Інтернет) та цифровий ефірний тюнер T2 – один на відділення соціально-психологічної

¹ В ув'язненнях Луцького СІЗО вилучили заборонені предмети. URL: <https://volynonline.com/v-uvyaznennyh-luczkogo-sizo-vyluchyly-zaboroneni-predmety/> (дата звернення: 21.02.2022).

служби або на жилу секцію (камеру), DVD-програвач – один на відділення соціально-психологічної служби або на жилу секцію (камеру)).

Проте, як ми вже зазначали вище, засудженим, які відбувають покарання у виправних центрах, виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання та дільницях соціальної реабілітації, дозволяється мати при собі портативні персональні комп'ютери та аксесуари до них. Крім того цій категорії засуджених також дозволено тримати гроші, цінності, будь-які вироби з дорогоцінних металів та музичні інструменти¹.

Звичайно ж, представлена нами класифікація не претендує на абсолютну та беззаперечну. Проте, на наш погляд, вона найбільш повно відображає всі характерні ознаки предметів, виробів та речовин, зберігання і використання яких заборонено засудженим в установах виконання покарань.

Висновок. В якості висновку слід зазначити, що кримінально-виконавче законодавство окремо встановлює перелік як дозволених для використання засудженими предметів виробів та речовин, так і заборонених. Таким чином, з одного боку, засуджені мають достатньо речей для задоволення своїх потреб, а також для навчання та саморозвитку, в свою чергу, обмеженню підлягають предмети, вироби та речовини, які можуть бути використані для вчинення злочинних дій або іншої протиправної діяльності засудженими.

Стаття надійшла до редакції 21.02.2022

Игорь Владимирович БОДНАР,

кандидат юридических наук, доцент

(Академия государственной пенитенциарной службы)

Дмитрий Юриевич КОНДРАТОВ,

кандидат юридических наук, доцент

(Харьковский национальный университет внутренних дел)

Андрей Иванович КИРИЕНКО,

(Академия государственной пенитенциарной службы)

ВИДЫ РАЗРЕШЕННЫХ И ЗАПРЕЩЕННЫХ ПРЕДМЕТОВ, ИЗДЕЛИЙ И ВЕЩЕСТВ ДЛЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОСУЖДЕННЫМИ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ИСПОЛНЕНИЯ НАКАЗАНИЙ

В статье отмечается, что сегодня в практической и научной среде господствует мнение, что безопасность в учреждениях исполнения наказаний состоит из трех компонент: динамической, физической и процедурной. Авторы приходят к выводу о том, что, несмотря на трехкомпонентность данного вида деятельности, особое внимание уделяется динамической безопасности, однако необходимо уделять внимание и другим компонентам, а именно изъятию у

¹ Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: Наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text> (дата звернення: 21.02.2022).

осужденных запрещенных предметов, как залог нормальной деятельности по предотвращению пенитенциарного рецидива, а также уменьшению уровня постпенитенциарной преступности.

Рассмотрены виды разрешенных и запрещенных предметов, изделий и веществ для использования осужденными в учреждениях исполнения наказаний. Представлена авторская классификация предметов, изделий и веществ, хранение и использование которых запрещено осужденными в учреждениях исполнения наказаний.

Ключевые слова: *осужденные, учреждения исполнения наказаний, безопасность, запрещенные предметы, запрещенные изделия, запрещенные вещества.*

Ihor V. BODNAR,

*Candidate Degree in Law, Associate Professor
(Academy of the State Penitentiary Service)*

Dmytro Yu. KONDRATOV,

*Candidate Degree in Law, Associate Professor
(Kharkiv National University of Internal Affairs)*

Andriy I. KIRIENKO,

(Academy of the State Penitentiary Service)

TYPES OF PERMITTED AND PROHIBITED OBJECTS, PRODUCTS AND SUBSTANCES FOR USE BY CONVICTED PENALTIES IN PENALTY INSTITUTIONS

The article notes that today in the practical and scientific environment the opinion prevails that security in penitentiary institutions consists of three components: dynamic, physical and procedural. The authors come to the conclusion that, despite the three-component nature of this type of activity, special attention is paid to dynamic security, however, it is necessary to pay attention to other components, namely the seizure of prohibited items from convicts, as a guarantee of normal activities to prevent penitentiary relapse, as well as to reduce level of post-penitentiary crime.

The types of permitted and prohibited items, products and substances for use by convicts in penitentiary institutions are considered. The author's classification of objects, products and substances, the storage and use of which is prohibited by convicts in penitentiary institutions, is presented.

Key words: *convicts, penitentiary institutions, security, prohibited items, prohibited items, prohibited substances.*